

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váczi körút 23

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.--

Félévre 4 " --

Negyedévre 2 " .

továbbá minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : A hazai zsidó népiskola. Mardochai Hajehuditól. — Reich Ignác új aközlöje. Sz. M.-tól. — Orthodox hang Reich Ignácraól. Dr. Sp. M.-tól. — Az „izraelita“ és „zsidó“ név történetéhez. Dr. Schreiner Márton, csurgói rabbítól. — Törvény és ritus. Juristától. — Egy ezred év után. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések.

A hazai zsidó népiskola.

A magyarországi zsidó népiskolák száma, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által az országgyűlés elé terjesztett utolsó évi jelentés szerint 1888-ban héttel (7) szaporodott.

Az előző év eredményeihez képest ez az emelkedés mondhatni stagnatiót jelent, amennyiben az 1887. évben a zsidó iskolák száma harminczkettővel (32) nagyobbodott.

Az összes zsidó iskolák száma 1888-ban ötszázötvenegy (551) rugott.

A magyar zsidóság, mint felekezet, még mindig nem tart fenn annyi iskolát, a mennyi öt számánál fogva megilletné. Az összes lakoságnak a zsidóság ma már közel 4-százötödét képezi, iskolái pedig az összes (16.662) iskolának csak 3,32%-ját teszik.

A hiba azonban nem az összes magyar zsidóság hibája, de annál jobban érdemli a megróvást a zsidóságnak az a része, melynek igenis hibája.

Míg például a 6300 békésmegyei zsidó-lakosnak 15 iskolája van 26 tanítóval, a 8200 fehérmegyeieknek 17 iskolája 20 tanítóval, a 8400 j. n. k. szolnok megyeieknek 20 iskolája 24 tanítóval, a 9200 tolnamegyeieknek 21 iskolája 34 tanítóval, a 12500 somogy megyeieknek 23 iskolája 35 tanítóval, a 12900 trencsénmegyeieknek 25 iskolája 50 tanítóval, a 17200

bácsbodrogmegyeieknek 40 iskolája 64 tanítóval, a 28500 nyitra megyeieknek 53 iskolája 114 tanítóval, — addig a 8800 ugochamegyeieknek, a 20800 bereg megyeieknek, szintugy a 33500 máramaros megyeieknek egyetlen egy iskolája sincs, és a 16450 ungmegyeiek is egy iskolával (Ungvárt, 4 tanítóval) elégednek meg.

Azt hihetnéd tán, nyájas olvasó, hogy az utóbb nevezett megyék zsidó lakosai, mint afféle tulszigoru orthodoxok, ellenségei a rendszeres, az országos törvényeknek megfelelő zsidó iskolának, de járatják gyermekeiket állami, községi, vagy valamelyik nem zsidó felekezeti iskolába.

Igaz a feltevésből annyi, hogy a zsidó rendes iskolának nagyobb ellenségei, mint bármely más iskolának, de hogy más iskolának sem barátjai, hogy gyermekeiket megszegyenítően csekély részük küldi egyáltalán iskolába, kivéüláglik a következő összeállításból:

Ugochsa megyében 1524 tanköteles zsidó gyermek közül iskolába járt 761. Iskolába tehát nem járt 763. Bereg megyében 4045 zsidó tanköteles gyermek közül iskolába járt 2816. Iskolába tehát nem járt 1229. Máramaros megyében 7198 zsidó tanköteles gyermek közül iskolába járt 1740. Iskolába tehát nem járt 5358. Zemplén megyében 5566 zsidó tanköteles gyermek közül iskolába járt 3855. Iskolába tehát nem járt 1211. Szilágymegyében 1450 zsidó tanköteles

gyermek közül iskolába járt 513. Iskolába tehát nem járt 938.*)

Az iskolalátogatás e megyékben, igaz, egyáltalán gyenge; de tény, hogy a keresztény felekezeteknél hasonlóanul jobb, mint a zsidóknál, pedig mégis áll az, hogy a zsidó, még a legszegényebb is, iskoláztatja gyermekét.

Ne is hidd, jámbor olvasó, hogy pl. magában Máramaros megyében 5358 zsidó tanköteles gyermek egyáltalán nem részesül oktatásban és hogy e megyében zsidó iskola egyáltalán nincsen.

Van iskola száznál is több, és a tankötelesek naponta nem 6 órát, de megegyeszer annyi időt töltenek tanítóik előtt.

Csakhogy az iskolák: chéderek, a tanítók túlnyomó részben pedig Galiciából jött m'lamed-ök.

Hogy ezt az illető megyékben mindenki tudja, csak épen azok nem, kik hivatva vannak az iskolatörvény fölött örködni: a tanfelügyelők, az nem valószínű. Sőt merem állítani, nagyon jól ismerik a viszonyokat, de — nem kutatom az okát — személt hunynak előtte.

Már a multévi miniszteri jelentés megbeszélése alkalmából utaltunk a gyalázatos állapotokra, ma csak ismételhajjuk, hogy az illető hatóságok — szándékosan, vagy szándékon kívül — czinkostársaikká válnak az ottani, oly szörnyű módon visszamaradott és szánalomra méltó hitrokoinainknak az iskolatörvény kijátszása tárgyában.

De térjünk vissza az e napokban kiadott közoktatásügyi miniszteri jelentésére.

*

1888-ban, mint már fenn említettük, a zsidó iskolák száma 7-tel szaporodott; megszűnt ugyanis 29 és keletkezett 36 iskola.

A zsidó iskolák számának e hullámozására nézve a miniszteri jelentés (64. oldal) a következő érdekes megjegyzést teszi:

„A magán, a társulati és az izraelita iskolák lét-

*) Szembe állíthatjuk ezzel pl. Árva megyét, a hol az iskolába járó zsidó gyermekek száma (429) nagyobb a tanköteleseknél, (339), Arad megyét, hol 1:29 zsidó tanköteles közül 1220 járt iskolába, Fehér megyét (tanköteles 1521, iskolába járó 1460) Vas megyét (tanköteles 1810, iskolába járó 1836,) Tolna negyét (tanköteles 1864, iskolába járó 1653) és még számos más megyét, hol hasonlóan kedvezők a viszonyok.

számában mutatkozó lényeges hullámozás számos esetben szoros kapcsolatban áll egymással, amennyiben leginkább az izraelita vallású hitközségeknél fordul elő az, hogy rendes hitfelekezeti iskolájukat megszüntetve, szerződésre lépnek olyan okleveles tanítóval, kinek a törvény IV. fejezete értelmében magániskola tartási engedélye van — Számítási csalódás esetén könnyű a visszatérés a volt felekezeti iskolához. Ugyanigy szövetkezik gyakran néhány család nevelési társulattá, mely a cél elérése után feloszlik s az iskola megszűnik. — Mindez szigorúan a törvény korlátai között történvén, ha egyébként az iskola ellen kifogás nem tehető, a hullámozás megszüntetésére alig van egyéb hátra, mint az állami befolyás megszerzése az anyagi szükségletek terhének átvételével.“

A jelentés e szavaiból kitetszik először, hogy a magán- és társulati iskolák (173) tulajdonképpen, vagy legalább nagy részben zsidó felekezeti iskolák, továbbá, hogy a közoktatásügyi vezetés az ilyen magán- vagy társulati iskolákat nem szívesen látja és azon van, hogy ezeket az államnak megszerezze.

A 7 zsidó új iskola az 1888. évben támadt összes iskolák (84) 8 $\frac{1}{2}$ %-át képezi.

Ennél sokkal öröndetesebb a viszony, mely 1888-ban a zsidó tankötelesek és a tényleg iskolába járók emelkedése közt konstatálható.

A tanköteles gyermekek száma 1888-ban ugyanis szaporodott 39.387-tel, míg a tényleg iskolába járóké csak 21.502-vel emelkedett. (Az összes tankötelesek száma 1888-ban 2.416.945 volt, míg az iskolába járóké 1.950.879-re rugott.) A zsidó tankötelesek száma ezek közt nagyobbodott 2700-zal, míg a tényleg iskolába járók száma 2737-tel emelkedett. (Az összes zsidó tankötelesek száma 1888-ban 123.673 volt, a tényleg iskolába járóké 99.168.) A zsidó iskolakerülők száma még mindig 24.505-öt tesz, mi elég szégyenletes; hogy hol keresendő ezek túlnyomó része, azt fenn kimutattuk.

Hogy mily fontos és mennyire becsületére való feladatokat teljesít a zsidó népiskola a magyarosodás, s magyar kultúra terjesztése terén, kitetszik a következő adatokból.

A 16.622 iskola közül a magyar csak 8641-ben a kizárólagos oktatási nyelv, 2923 iskolában a magyar vegyesen a német, román, tót, szerb, horvát, ruthén és bolgárral az oktatási nyelv, míg 5058 iskolában a magyar egy-

általán nem oktatási nyelv, hanem a hazai nyelvet több-kevesebb eredménnyel mint tantárgyat oktatják.

Milyen e tekintetben a zsidó népiskola?

A 551 iskola közül **498**-ban kizárólagosan a magyar az oktatási nyelv, 50-ben a magyar és a német és csak 3-ban tisztán a német.

Az előző tanévben a magyar csak 459 zsidó iskolában volt kizárólagosan a tannyelv, német és magyar 78-ban, csak német 7-ben. A haladás ép oly örvendetes, mint szembeötlő.

Az 551 zsidó népiskolában **1012** tanító működött (Az előző évben 544 iskolában 1001 tanító). Az 5377 r. kath. iskolában 7943 tanító működött (minden iskolára átlag 1.47 tanító esik), a 2164 g. kath. iskolában 2126 (átlag 0.98), az 1785 gör. kel. iskolában 2061 (átlag 1.15), a 2365 helv. hitv. ev. ref. iskolában 2955 (átlag 1.25), az 1439 ág. hitv. ev. iskolában 2159 (átlag 1.51), a 45 unitárius iskolában 56 (átlag 1.24), míg az 551 zsidó iskolában 1012 tanító működött, esik tehát átlag minden iskolára **1.83** tanító. (Az állami és községi iskolákban több mint 2 tanító esik minden iskolára.) A felekezeti iskolák közt az iskolák és tanítók közti arány a zsidóknál a legkedvezőbb.

Az összes népiskolai tanítók száma 1888-ban **24.379** volt, ezek közül 3109-nek nem volt oklevele, azaz minden ezer tanító közül 127 nem volt képesítve, az 1012 zsidó tanító közül csak 59-nek nem volt oklevele. Az arány tehát e tekintetben is kedvező.

Az 1012 zsidó tanerő 37% -ja (105) tanítónő volt.

A 24.379 tanító közül jól tudott magyarul 21.321, magyar nyelven oktatni tudott 933, magyarul csak keveset tudott 1333, magyarul semmit sem tudott 792.

Az 1012 zsidó tanító közül jól tudott magyarul 973, magyar nyelven oktatni tudott 18, magyarul keveset tudott 19, egyáltalán nem tudott magyarul 2.

Viszonyítva az egészhez, ez az arány is becsületére válik a magyar zsidóságnak.

Mardochai Hajehudi

Reich Ignác új akciója.

Az erősebb és gazdagabb testvér odanyújtja kezét a szegényebb és gyengébbnek. Hagyjunk fel a háborúval, szól, legyünk ismét, mik voltunk valaha: szerető testvérek; hisz egy apának a gyermekei vagyunk, együtt nőttünk fel, együtt küzdöttünk egy égő világon keresztül, együtt türtünk gúnyt, elnyomást, üldözést, bánatmat; hagyjunk hát fel a gyűlölködéssel és ért-sük meg ismét egymást!

Im egy fehér lap, ird rá feltételeidet; ígérem, hogy elfogadom, csak a békés egyetértést tegye lehetővé, csak a barátságos, testvéries összeférést czélozza.

És a gyengébb és szegényebb testvér, félre vezetve gonosz tanácsadók által, megtölti a fehér lapot adáz szidalmakkal, gyűlöletes rágal-makkal, erőszakolt és hazug pontozatokkal, melyek feladata. bizonyítani azt, hogy a testvérek nem testvérek, hogy lehetetlen egymás mellett megférniök.

Visszataszító, undok látvány.

Szüntessük be az országos irodát, de szüntessük be az orthodox közvetítő bizottságot is, — szóltak a kongresszusi párt mandátárjai — mert a béke a zsidó pártok közt, csak így jöhet ismét létre. »Mi készségesen hozzájárulunk — szóltak továbbá — bármilyen alaku egységes országos szervezethez, mely felekezetünknek és hitközségeinknek az autonom jogkörben való szabad fejlődését és vallásunk kulturmisz-sziójának teljesítését lehetségessé teszi.«

És mit tesz erre az orthodoxia? nem; nem az orthodoxia, hanem ennek gonosz szelleme, szerencsétlensége: Reich Ignác? Összeállíttatja félrevezetett, vagy zsoldjában álló rabbijaival a »dogmatikus különbségeket«, melyek pártot párttól állítólag elválasztanak és kifejteti a pontokat, melyeknek azt kell bizonyítaniok, hogy a nem orthodoxok »a zsidóságtól elszakadt idegen hitfelekezet«.

Reich Ignácot eléggé ismerjük, hogy ez a tette bennünket meg ne lepjen. Neki igenis fenn kell tartania irodáját, információkat, czivódást és meghasonlást közvetítő intézetét. Ez végtére kenyere. Lelkiismeret, magasabb, szentebb érdek ily embereknél számba nem jő, de hogy az

orthodox párt ebbe az örvénybe is kövesse félrevezetőjét, hogy kezet nyujtson ismét a saját megbélyegeztetésére, — a zsidó névnek gyalázatos meghurczoltatására, — ezt csak nehezen tudjuk elhinni.

Dogmatikus különbséget, ott hol dogma egyáltalán nincsen, bizonyítani végre nem lehet. De ha dogmáknak mondjuk is hitágazatainkat, különbséget nem lehet bizonyítani. Soha zsidó párt Magyarországon hitágazatainkat meg nem tagadta. Mit tehet tehát mégis Reich Ignác és rabbijai? Azt tehetik, hogy a Sulchan Aruchot állítják oda azzal a kijelentéssel: Ez a mi dogmánk, a ki nem áll ennek az alapján, az nem zsidó, az testvérünk nem lehet.

De éppen itt a nagy tévedés.

A Sulchan Aruch alapján, azaz azoknak a törvényeknek és szabványoknak alapján, melyek a Sulchan Aruch nevű könyvben összegyűjtve vannak: az egész zsidóság áll. Avagy a karácsonyt, vagy a bairamot és nem a Rós-Hasónót, a Jóm-Kippurt, a Pészachot ünneplik-e a kongresszusi zsidók is? A Koránt, vagy az Evangeliumot és nem a Tóráht eredeti szövegében olvassák-e szombatoként a kongresszusi zsidók templomaiban is? A felekezet szövetségébe való felvétel, a házasság, a válás, a temetés keresztény, vagy mohamedan és nem azon ritusok alapján történnek-e, melyek a Sulchan Aruchban elő vannak írva? A kongresszusi hitoktató a trinitást, vagy Mohamedet és nem a »S'ma Jiszrólé-t, nem a Mózes öt könyvét tanítja-e az iskolában? — Ha a Sulchan Aruchal hozakodnak elő — válaszuk más nem lehet, mint: A Sulchan Aruch alapján a kongresszusi zsidóság ép úgy áll, mint az orthodoxok.

Hiába Reich Ignác minden erőlködése, hogy a szakadást keresztül vigye, hogy az egyesítést meggátolja. A zsidóság geniusza velünk lesz, midőn Izrael egysége mellett sikra szállunk, velünk lesz a felekezetét igazán szerető és Reich által félre nem vezetett minden jobbgondolkodású zsidó, de velünk lesz az orthodoxiának is jobb része.

Szívén feküldhet sok embernek az, hogy Reichnak és még néhány emberének jó üzlete

legyen; de nem kívánhatja senki, hogy fentartsák ezt számukra még a zsidóság feldarabolása árán is.

Sz. M.

Orthodox hang Reich Ignácáról.

Tekintetes Szerkesztő ur!

Elénken foglalkoztatja közönségünket becses lapja utolsó számának tartalma. Miután a mi közönségünk volt az egyetlen, amely az orthodox táborból a szegedi akcióhoz csatlakozott, képzelhető, minő örömmel láttuk, hogy immár az országos iroda is elfogadta a mi álláspontunkat, és az egységes szervezet érdekében erélyesen föllépett, kimondva egyuttal, hogy a két iroda megszüntetendő.

Bezzeg, másképp fog Reich Ignác beszélni! Ő maga hitt gögijében a vallás oszlopának tartja magát és küzdeni fog — az iskolai alaptól nyert szubvenció utolsó forintjáig. De a hatalomhoz való ragaszkodásából eredő agitációi mögött, szándékának rejtett horga kitetszik és megfélemlített rabbijai mögé a viszálykodás göcsörtös útjára nem fogja többé a községeket téríthetni. Az ő kapkodása ma már csak lennmaradt erőlködés, mert hitegetései által az orthodox községeknél minden érdekét a köz iránt elfásítá és önmaga iránt mindenütt a legnagyobb bizalmatlanságot dajkálta föl. Meggyökerezett bennünk az a hiszem, hogy ő a zsidóságnak hazánkban legnagyobb szerencsétlensége s azért sem fog neki sikerülni megijesztett rabbi-tapsonczai által magát újból jóhirbe lármáztatni. Igaza van az országos irodának: el kell törölni mind a két irodát: az egyiket azért, hogy a másik, Reich eszefurt kirohanásainak otthona, eltörülhető legyen. Reich képezi a magyar-zsidóság testén az eves, genyedt sebet, a melyet ki kell égetni, hogy a test egészsége helyreállhasson. Minden igaz orthodox szívnek buzgó imája, hogy Reichnak dőre vezérségétől mielőbb megszabaduljunk.

Csak egy törvekvés van, a mely manapság jogosult: a felekezet belbékéjének helyreállítása. A ki ezzel ellenkezőre törekszik, bünt követ el, nem egyes párt, hanem az egész zsidóság ellen.

Zenta.

Dr. Sp. M.

Az „izraelita“ s „zsidó“ név történetéhez.

Örömmre szolgált, hogy a M. Zs. Sz. novemberi füzetében megjelent megjegyzéseim alkalmat adtak arra, hogy dr. Bacher tanár ur azon objektivitással s akribiával, mely munkáit általában jellemzi, hozzászólott a kérdéshez, hogy felekezetünk milyen névvel nevezhető a leghelyesebben, ámbár az általa összeállított anyag nem győzött meg arról, hogy nézetem nem felel meg a történelmi tényállásnak s nem alapszik helyes előzményeken.

A Bacher tanár ur cikkének eredményei a következők: A prófétáknál a zsidó nép csaknem kizárólag Izraélnek neveztetik még azután is, miután a „jehûdî“ név már fellépett. A hagyomány irodalmában az „Izraél“ név általánosan alkalmaztatik, míg a „zsidó“ jelző felette ritka kivétel. Nagyonbízott használatos a „zsidó“ név Nehemiás és Dániel könyveiben s kizárólag az Eszter könyvében. Hivatalosnak tekinti dr. Bacher ur az „Izraél“ nevet, mert mindazok származásának megjelölésére használatos, a kik nem voltak papok vagy leviták. Majd az egyik, majd a másik nevet használják némely apokrif s új-testamentomi könyvek. Ellenben kizárólag a „zsidó“ név használatos az idegenekkel való érintkezésben s így azon könyvekben is, a melyek eredetileg görögül voltak írva.

Azon állításom, hogy őseink, különösen az idegenekkel való érintkezésben nevezték s nevezteték magukat zsidóknak, csak megerősített a tanár ur adatai által. Nem mondanám azonban, hogy kizárólag idegenekkel szemben használták a „zsidó“ nevet; ez ellen az Eszter könyve bizonyít. A tanár ur feltevése, a melylyel a zsidó névnek a könyvben való használatát magyarázza, talán nem tekinthető kényszerítő erejűnek. A mi Bacher tanár ur leghatalmasabb bizonyítékát képezi, hogy t. i. a hagyomány irodalmában a „zsidó“ név telette ritka kivétel, ezt én sem tévesztettem szem elől, a mit a Szemle 515. l. olvasható szavak is bizonyítanak: „a bibliában, imáinkban s egész irodalmunkban Izraélnek, Izraél fiainak neveztetünk.“ A hagyomány irodalmából vett két idézet csak annak bizonyítására szolgált, hogy a „jehûdî“ elnevezés megmaradt a hagyomány korában is. Készséggel beismerem azonban, hogy ha az olvasó a helyet, az előtte levő második mondatra vonatkoztatja, akkor az az említett ténynek figyelmen kívül hagyását foglalja magában. Az általam felhozott történelmi tények tehát a tanár ur adatai által meg nem döntettek, ámbár nem is e tényekben van érvelésem sulypontja. Mielőtt a Bacher tanár ur által nyújtott adatokból a következményeket levonnám, szükségesnek tartom, hogy előbbi adataimat kiegészítsem, hogy állításaim a levegőben lógóknak ne tekintessenek.

Josephus csak a bibliai történetek elbeszélésében használja az „izraelita“ s a „héber“ megnevezést, egyébként mindig „zsidókról“ szól, a mely tény annál figyelemre méltóbb, minthogy a „zsidó háborúról“ való könyvét eredetileg aramaeusul írta s aligha lehet feltenni,

hogy az eredetiben mindenütt „izraelita“ állott volna, a hol a görög átdolgozásban „zsidókról“ van szó.

A zsidók nevének története a hagyomány korai időkben döntő befolyással van a szóban forgó kérdésre, azért néhány figyelemre méltó adatot bátorkodom felemlíteni. Muhammed a korában a zsidókat gyakran „a könyv birtokosainak“ nevezi, de a medinai szuráknban, a melyek a zsidókkal való sűrű érintkezése korában jöttek létre, a „jahûd“ nevet használja (II. Szûra 107. 114. v. V. 21. 56. 69. 85. IX. 30. jahûdî III. 60.) vagy olyan kifejezést, a mely azt mutatja, hogy a „jahûd“ név lebeggett szeme előtt. Ilyen kifejezések: „alladîna hâdû II. 59. IV. 158. „Kâna hûdan“ II. 105. 129. 134. A Banû Iszrâ'el megnevezés csak ott fordul elő, a hol bibliai elbeszélések mond el, vagy zsidó kortársait ezek befolyása alatt szólítja meg, a mely utóbbi eset mindössze négy helyen forog fenn: II. 38. 44. 77. XXVII. 78. A tradícióban, a hol Muhammed zsidó kortársairól van szó, azok mindig „jahûd“-nak neveztetnek, így pl. al-Buchârî gyűjteményében, Tafsîr 32. sz., 42. sz. Gihâd 91. sz., 98. sz. Gizja 4. sz. Bad'al-chalk 64. sz. Manâkib 113. sz. Iszti'dân 22. sz. Ha muhammedán bölcsészek és polemikus írók a zsidókról szólnak, mindig „jahûd“-nak nevezik őket. Munkáik czimeiben is ezt teszik. (L. Steinschneider a muhammedán polemikáról szóló könyvének következő számain: 6. 8. 27. 30. 30.b. 32. 36. 52. 66. 76. 76.b. 86. 87. 129. 131.) A történetiróknál szintén a „jahûd“ név az uralkodó, csak egynémelyik idézetes eredetű forrásokat „Achbâr al-iszrâ'îlîjîn“ (izraeliták története) cím alatt, a mik valószínűleg bibliai s agádikus elbeszélések arabs feldolgozásai voltak. Az arabs orvosok történetirójánál, Ibn Abî Uszejbi'anál a következő helyeken találkozunk az al-Iszrâ'îlî megjelöléssel: II. 36. 86. 105. 112. 116. 118. 213. számosabbak e történetrónál a helyek, a hol a zsidó orvosokat „jahûdî“-nak nevezi. Mászargavejhi nevű zsidó fordítóról megjegyzi, hogy a híres Râzî őt érti, ha idézetet e szavakkal vezet be: „kâla al-jahûdî“ úgy szól a zsidó. — Ne mosolyogj, kedves olvasó, az öreg Râzî idejében nem tartották e nevet oly nevetségesnek, hogy „békülékenyebb“ név után kellett volna nézni. — Ha még megemlítem, hogy régiebb s újabb költők egyaránt a „jahûdî“ nevet használják (egy Hasszân l. Thâbitnak tulajdonított vers Agânî IV. 10. l. 15. s „jahûd“-ról M. o. 3. l. egy medinai zsidóknak ezt a megszólítást adják a szájába: jâ másar al-jahûd!) hogy az arabs geografusok is csak zsidókról szólnak, hogy városrészeket „dâr al-jahûd“ „darb al-jahûd“ „mahallat al-jahûd“-nak, kapukat „bâb al-jahûd“-nak neveznek, ugye helyen eleget hoztam fel annak bizonyítására, hogy a zsidókat az egész muhammedán világban China határától Gibraltárig „zsidóknak“ nevezték.

Nem állanak rendelkezésemre megfelelő irodalmi eszközök, de úgy hiszem nem lenne nehéz ugyanezt bizonyítani a keresztény országokra nézve is. Hiszen akárhány dokumentumot szolgáltatnak az irodalmak a zsidók

nete számára, melyek mind ezt bebizonyítják, sőt mondhatom, a hány okirat, a hány idézet, ugyanannyi bizonyíték a „zsidó“ név mellett. Csak egy példát említek. Az összes okiratokban, a miket dr. Kohn Sámuel a magyarországi zsidók történetét tárgyaló munkájának első kötetében kiadott, a „zsidó“ név az uralkodó. Helynevek, mint Jahûdijja (Izrahán egy része) Czufût Kaleh, Judenburg, Zsidó (Pestm. és Vasm.) Kis- és Nagy Zsidóföldre, Zsidóvár (Krassó-Szörénym.) a milyen még számos más lehet, nem azt bizonyítják, hogy az „izraelita“ volt közkeletű a népek között. Utalunk még arra, hogy a nép ajakán csak a „zsidó“ név él még ma is, hogy mai társadalmunknak két harmadrésze utógondolat nélkül az „izraelita“ nevet használni nem tudja.

Már mostan én abból, hogy az Ezra könyvében, a Makkabeusok könyvében idézett okiratokban, a zsidó irodalom fentemlitett termékeiben, az összes ókori pógány írónál, az egész muhammedán világban, a középkori törvényhozásban s irodalmakban s ma is a nép száján „zsidóknak“ neveztetünk, nem vagyok képes azt következtetni, hogy tehát nekünk hivatalosan az „izraelita“ nevet kell viselnünk, hanem következtetem azt, hogy a közéletben s a hivatalos érintkezésben meg kell maradnunk a régi elnevezés mellett s azok, a kik a régi nevet feladták, históriai hibát követtek el. Abból pedig hogy prófétáink, szent költőink s egész vallásos irodalmunk az „Izraél“ nevet használják, azt következtetem, hogy tehát a vallásos életben, az istentiszteletnél, az Izraél nevet kell használnunk. Itt helyén van annak a névnek használata, a mely arra tanítja meg a zsidó embert, hogy a vallásos igazság, a mely reánk bizatott, nem tegnapi keletű, hanem hogy évezredekken kísért végig bennünket, hogy nem tegnapról vagyunk mi Izraél népe, hogy azok a tipikus események, a miket Izraél népe átélt, a zsidó népéletét is mutatják. Ezt a nevet prédikációkban én magam is használom, ellene támadni bűn, azt lenézni önmegvetés lenne. De ez a név maradjon meg a zsinagógában, künn az életben és hivatalosan a prózai nevet viseljük, a mely specziális megnevezése felekezetünknek, a mely a tudományban s a világ minden népeinél közkeletű.

Ambár tehát, a mélyen tisztelt tanár ur tanulságos cikkét hálás köszönettel fogadtam, ambár nézetének olyan fontosságot tulajdonítok, a minőt a hely, melyet Bacher tanár ur a zsidóság tudományában elfoglal, megkövetel, előbb kimondott nézetem mellett kell maradnom, hogy t. i. felekezetünk megjelölésére a „zsidó“ név használható: 1. mert ez specziális neve a felekezetnek, a melynek vallásos fejlődése az irott tóra alapján indult meg, 2. mert ez a világ minden népei között közkeletű neve volt a zsidóságnak s így annak letétele megszakítása volna a historiai folytonosságnak s 3. mert az „izraelita“ név felvétele a felekezet önérzetére nézve sérelmes koncessziót foglal magában.

A M. Zs. Sz.-ben megjelent cikkemnek külön-

ben csak theoretikus jelentősége van, minthogy e kérdésben a Bacher tanár ur cikke is ép oly kevésbé döntő mint az enyém, hanem igenis döntőknek tekintettek m. f.-nek semmitmondó megjegyzései, a mint ez meg vagyon írva a M. Zs. Sz. októberi füzetének 497. lapján. A cikk szerzője, a ki mint laikus nem lehet hivatva a felekezet nevének megállapítására döntő befolyást gyakorolni, azt hiszi, hogy a törekvés a „zsidó“ névnek régi jogaiba való visszahelyezésére „frivol játék“ „divat“ s „egyéni szeszély.“ A mint látjuk, a divat meglehetősen régi s meglehetősen elterjedt. Tetszik neki az „izraelita“, mert hazai feltogás szerint simább, békülékenyebb. Tehát mégis ez kell nekik! Nem tetszik a régi gunya s uj köpenyegbe akarnak bujni. Nincs szándékomban ismételni az e tárgyról mondottakat, de köteles ségemnek tartottam e tényre rámutatni s azon nézetemnek adni kifejezést, hogy hasonló kérdésekben ilyen sundám-bundám megokolást döntőnek tekinteni nem szabad. Semmi szín alatt nem akartam e dolgot elhallgatni, mert ilyen eljárás a felekezetnek nagy kárával van összekötve.

Csurgó.

Dr. Schréiner Márton.

Törvény és ritus.

E cím alatt hoztak a lapok az elmúlt napokban egy esetet, mely élesen feltűnteti ama visszasságokat, melyek a zsidó házassági jog terén lábra kaptak. Nem lesz érdektelen ezeket röviden elemezni. A dolog már e lapok legutóbbi 2 számában is lett szellőztetve, de nem eléggé.

Az eset az, hogy az állam törvényeinek mondják azt, ami csak bíróági ítélet. Pedig ez nem mindegy.

A jelen esetben félrevezettek egy papot, ki egy házasságot felbontott, lévén már előbb kimondva a felbontás ítélet által, később kitűnik, hogy a férj nem adott megbizást, a felbontás tehát nem érvényes. Igen, de azalatt az elvált, csak bírólág elvált, asszony újra férjhez ment annak rende és módja szerint. Vajjon érvényes-e ezen házasság? Zsidó vallás szerint nem. Hát az állam törvényei szerint? Ez a bökkenő. Én határozott nem-mel válaszolok, meg is mondom, hogy miért, bár sokan lehetnek ellenkező véleményen.

A magyar állam százados törvényei és szokásai szerint a házasságok kötése a felekezeteket illeti meg; ilyen törvény a zsidókra nézve nincs, de ebbeli jogukat az állam mindig elismerte. Sőt nyíltan ezen alapra helyezkedve, az 1863-iki kegy. kir. udvari rendelet szabályozza a zsidók válási ügyeit; mindenütt ugy említi a válólevél kiadását, illetve elfogadását, mint a mely a zsidó házasság felbontásánál „conditio sine qua non“. A rendelet 22-iki pontjában fel vannak sorolva az esetek, melyek alapján az elválást — és itt jól vigyázunk, nem a házasság felbontását, hanem csak különválást — ki lehet mondani. Mi történt

ezután? A birói gyakorlat, hogy könnyítsen magán, ilyen esetekben a házasság felbontását mondja ki. De még ez nem elég. A bíróság azt is ki szokta mondani, hogy: „válólevél kiadása vagy elfogadásának megtagadása esetén ezen ítélet szolgál válólevélül és ez alapon a felek új házasságra léphetnek.“ Sőt a curia 1884 évi január 30-i 7097 sz. curiai döntvény által ezt az ítéletnél szükségesnek mondta ki.

Ez az anomalia.

Az 1863-iki rendelet a zsidó vallás álláspontján áll a birói gyakorlat nem. Az, hogy a házasságok kötése a felekezetek joga hazai jogunknak olyan sarkköve, hogy azt 10 évi birói gyakorlat meg nem változtathatja. De nem is teheti. Mert hiába adja meg a feleknek a képességet új házasságra, zsidó pap őket össze nem adhatja és ha ilyet egy másikkal, csak ily biróilag elválttal összead, az bigamia, melynek megsemmítését kérhetni, különben egy tévedésen alakult actus semmis még ha a forma helyes is. Hiszen ha valakiről a törvényes határidő lejártával, ha az újra megjelenik, kérheti a holtta nyilvánítás megsemmítését és ezt meg is kapja: nem olyan roppant dolog egy anyakönyvben bevezetett házasság kitörlése, ha t. i. azt bíróság megparancsolja és meg kell neki parancsolnia, ha csak nem akar ellenkezésbe jönni a magyar állam törvényeivel, mely mindig csorbitatlanul elősmerte a felekezetek jogait hiveik házasságának kötésére nézve.

Jurista.

Egy ezred év után.

1892-ben emlékünnepe lesz az egész zsidóságnak minőt nem ült még soha. Ekkor lesz ugyanis ezer éve, hogy multjának legnagyobbjai közül egyik legnagyobb embere, Saadia ben Joset, a híres gaonita meglátta a napvilágot.

Saadia ben Josef azon férfiak közül való, akik szellemi munkájuk által a zsidóság fejlődésére még ma is érezhető és felismerhető befolyást gyakoroltak, az első, akinek életéről tudunk annyit, hogy születésnapjának ezredik évfordulóját meg lehet ünnepelni.

Minő jelentősége van Saadianak a zsidóság multjára, nem kell részleteznünk. A vele foglalkozók tudják ugyanis, akik pedig nem érdeklődnek iránta, azoknak hasztalan mondjuk, hogy Saadia volt az első, aki tudományos alapra tektette a zsidó teológiát, hogy ő volt az, aki a talmud, az exegenis és a vallás-bölcselet terén megadta a lőkést a tudományos törekvésekre, melyek a spanyol mór periodusban tetőztek és a zsidóság kebelében olyan virágjára segítették a szellemi életet, mely még most is büszkeséggel és csodálattal tölt el bennünket.

Ilyen ember ezredik születésnapját nem szabad elmulasztani nélkül, hogy ez a manapság oly elernyed és

elsekélyesedett zsidó tudományosságot föl ne elevenitse, meg ne termékenyitse.

És megragadták ezt az alkalmat kétfelől is.

Nem köből, nem ércből akarnak szobrot emelni a nagynak, de halhatatlan művei felelevenítésével, élete és művei ismertetésével akarnak emlékének áldozni és ez által serkentőleg hatni a megfeneklett zsidó tudományos életre.

Párisból érkezik az első mozgalom hire.

Derenburg párisi tanár, ki a Saadia kutatások tanulmányozásában öszült meg, gyűjtést szándékozik rendezni, melynek eredményéből Saadianak összes műveit, melyek közül sok nyomtatásban még meg sem jelent, a mai tudomány színvonalán álló kritikai feldolgozásban akarja közrebocsájtani.

A másik mozgalom hírét Oroszországból közlik, hol Finn József Sámuel, a zsidó tudományosság e nestorának tiszteletére tavaly tett alapítványnak 300 rubeles kamatait az alapítványt kezelő bizottság m. hó 14-én tartott gyűlésén Finn József indítványa folytán 1892-re Saadia József, gaonista rabbi életének és működésének lehetőleg kimerítő héber nyelvű ismertetésére pályadíjra tűzte ki.

Nincs kétség, hogy mind a két mozgalomnak meglesz elvárható hatása és hogy ezek még újabb akciókat fognak teremteni, melyek Saadia szellemének méltó megünneplésére és felelevenítésére fognak irányulni.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük november végén lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 8 frt — kr.
fél évre 4 frt — kr.
negyed évre 2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak

egész évre 7 frt — kr.
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

**Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala**
Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. deczember hó 8.) 5650. kiszlev hó 30 napos) 15-ike. Hétfő 16-ika. Kedd 17-ike. Szerda 18-ika. Csütörtök 19-ike. Péntek 20-ika. Szombat 21-iké napja. Hetiszidra: Vajésev.

Anyagalmaz következtében folyó elbeszélésünk és egyéb közleményeknek ki kellett maradniok.

Hazai hírek.

— **Az új kórház javára** ujabban a következő adományokat jelentették be a pesti izraelita hitközség előjáróságánál: Löwy Mór korábbi 1000 frtos adományát 2000 forintos ágyalapítványnyá emelte. Wolf Henrik hagyománya 100 frt. Mandl Adolf, dr. Fried Adolf, dr. Schweiger Zsigmond 100—100 frtot, Mogyoróssy S. J., Gruber Sámuel 50—50 frtot adományoztak.

— **Magyar rabbi — szabadkőmives.** A lefolyt hó 27-én ritka felvételt ünnepelt meg a fővárosban fennálló »Könyves Kálmán« szabadkőmives páholy. Dr. Seltmann Lajos, a hódmezővásárhelyi zsidók mézesajku rabbija lett a páholy tagja. A felvételi szertartások után a testvérek, köztük a társadalom számos magas állású és előkelő tagja, az új szabadkőmives tiszteletére »Munká«-t rendeztek, melyen Dr. Mezey Mór és Dr. Kennedy Géza a szerződött testvért igen szép szavakban felköszöntötték, mire Dr. Seltmann magas szárnyalású, költői ihlettel előadott magyar beszédben fejtette ki programját. Már évezredekkel ezelőtt — szolt többek közt — a forrást elfedő roppant kő körül gyűltek össze a pásztorok. A szeretet, a humanitás, a felvilágosodás, a testvériség tiszta forrását az előítélet, a tudatlanság, a vadság, összeférhetlenség és zsarnokság köve fedte. A kő körül heverték a pásztorok, midőn Jákob megérkezett, ki, amint meglátta a szomjuhozó Rachelt, szent szerelemre lobbant és a követ egymaga a forrásról leemelte. A szomjuhozó ósanya, maga a szenvedő emberiség jelképe, melynek felszabadítására, felvilágosítására vállalkozott Jákob; szabaddá is tette számára a bődögítő forrást, leküzdvén a hihetetlen akadályokat, melyek megnyitásának utját állták. Ugyanaz a Jákob, ki az éj sötétében birokra kelt egy alakkal, kit csak hajnal felé küzdött le és a kit el nem bocsájtott, mig áldását nem vette. Tanuljunk Jákobtól, okuljunk eme példáján. A kit hosszú harc után legyőzött, azt nem akarta legyőzöttként elbocsátani, de áldását, elismerését, barátságát kérte. Hosszu sötét századokon át küzdött Jákob az elnyomás és a barbárság szellemével, s midőn hasadni kezdett a hajnal, a szabadság, az emberi jogok, a humanitás és az egyenlőség hajnala, Jákob nem nyugodott, mig legyűrt ellenségével meg nem értette, meg nem győzte arról, hogy tévedett, midőn ellene harcolt, mig az ellenség önként áldást nem mondott a ke-

zekre, melyek legyűrték, mert legyűrése fölemelés, az ellenség győzelme az ő felszabadulása. A lángoló beszéd soká folyt így a rabbi ajkairól, a szeretet, a humanitás és a felvilágosodottság dicsőségére s a kik hallgatták soká, soká fognak emlékezni a remek szónoklatra, mely — szabadkőmives páholyban elég ritka eset — a folyó hetiszakaszból vette textusát — Dr. Seltmann a második magyar rabbi, ki szabadkőmivesi páholy tagja lett.

— **A nográdi választókerületben** a függetlenségi és 48-as párt Dr. Visontai Soma, jeles fővárosi védőügyvédet és publicistát állítja fel jelöltül. Dr. Visontai elragadó szép szónok, európai miveltségű férfiú és a függetlenségű és 48-as párt kiváló hive. Megválasztatása nyeresemény lesz nemcsak pártjának, de a parlamentnek is. Dr. Visontai ellenjelöltje Andrászy Gábor báró, volt antiszemita képviselő, kinek parlamenti működése elég ok arra nézve, hogy a kerület valóban szabadelvű választói ellene a leghatározottabban állást foglaljanak. Ezt reméljük és elvárjuk és erős a hitünk, hogy a f. hó 17-én történő választás a fiatal ügyvédi nemzedék egyik legtehetségesebb és legrokonszenvesebb tagja előtt nyitja meg majd a törvényhozás csarnokait, hol reá méltó működési kör vár.

— **A képviselőház mentelmi bizottságában**, mely Chorin Ferencz dr. országgyűlési képviselő elnöklete alatt f. hó 4-ikén gyűlésezett, Ullmann Sándor dr., orsz. képviselőnek nagyszabású előadói jelentését minden szónok kifemelte s a bizottság azt egészében el is fogadta. A képviselőház elé való terjesztésével szintén Ullmann dr.-t bizták meg, akinek felekezeti ügyeink érdekében irt nagy horderővel bíró munkálatait olvasóink lapunk utján ismerik.

— **A király képei.** Ő Felsege a műcsarnok téli kiállításán tett legutóbbi látogatása alkalmával onnan olyan kedvező impressiókat vitt magával, hogy a kiállított képek közül tizet megvásárolt. Ebben a magas kitüntetésben részesült két zsidó festő műve is, és pedig Bruck Miksának, kitől a királynak már van képe, »Mire megvénülünk« és Zilzer Antalnak »Erdő szélén« cz. képei. A megvett képekre ki is tüggesztették a jelzést, hogy a király tulajdonai. E magas kitüntetés bizonyára serkentőleg hat művészeink tevékenységére s egyik legszebb elismerése tehetségüknek.

— **A pesti izr nőegylet népkonyhájában** folyó hó 2-ikától kezdve naponként 260 szegény iskolás gyermek kap ebédet, s minthogy ezek az étkezést valamennyien 11 órakor kezdik meg s az intézet összes helyiségeit igénybe veszik, a jótékony-intézet más látogatói csak háromnegyed 12 órától fogva ebédelhetnek.

— **Az új zsidó kórházat**, melynek felépítésére és felszerelésére csak összegyűlt a tetemes összeg, azzal bán-

tották, hogy nem tud majd megállni a maga lábán, azaz, hogy nem telik majd elég a nervus rerum gerendarumból. Amitől tartottak azon részben segítve van már azáltal, hogy a fővárosunkban legmodernebb berendezésű új kórháznak előnyeit méltányolva, a vagyonosabb betegek itt ápoltatják magukat, s az intézet külön betegszobái, különösen a sebészeti osztályban, mind jó segélyforrásait képezik az intézetnek.

— **A miskolczi izr. nőegyletnek** egy igen szép ünnepélyéről értesülünk, mely az ottani chevra kadisa nagy termében f. hó 4-én előkelő közönség, a városi tisztviselők, a tanfelügyelő és több megyebizottsági tag jelenlétében folyt le. Ez alkalommal ugyanis a nőegylet 132 gyermeket ruházott fel meleg télrevalókkal, mely dicséretes tényeért Ixel S. dr. m. t. főorvos a humanizmus, Diószeghy városi főjegyző a polgármester helyett a város nevében mondtak az egyletnek köszönetet. Hidvégi Benjamin tanfelügyelő pedig ékes szavakban emlékezett meg az egylet érdemeiről és különösen elnökszonyáról Grosz J. drnéről, mint akinek kezdeményezése folytán az egylet népkonyhájában 140 iskolás-gyermek felekezeti különbség nélkül ingyen ebédben is részesül.

— **Ónodi Adolf dr.**, egyetemi magántanár az országos közegészségügyi egylet helyiségeiben »a beszéd és ennek hygieniája« című igen érdekes, különösen a gyermekekkel foglalkozó, felolvasást tartott, melyet a jelenvolt díszes közönség élénk tetszéssel és tapssal fogadott.

— **„A hét“** (Kiss József lapja) immár megjelent s a napi sajtó osztatlan tetszésével találkozott. Tartalmának előkelősége, izlésének választékossága, társadalmi, politikai, irodalmi és művészeti eseményeinknek magasabb szempontból való tárgyalása már is sok olvasót szerzett a számára. Az első számba Jókain, Dóczin, a szerkesztőn, Bartókon s több más nevezetesebb írón kívül Csáky Albin grófné és Jászai Mari is irtak érdekes dolgozatokat.

— **Jubileum.** Nagykanizsáról írják, hogy az ottani főkántor Kortschmaroff Leo legközelebb üli meg hivat. loskodásának 25 éves jubileumát, melyre, bár napja még nincs kitűzve, az előkészületek már folyamatban vannak.

— **„A három oszlop“** a címe annak a pompás székfoglaló beszédnek, melylyel Perls Ármin dr. főrabbi a pécsi zsidó hitközségben f. é. szept. 17-ikén beköszöntött. A füzetkéből az olvasó higgadtan, meg nem vesztgetve az előadásnak művészetétől, igazságosan ítélheti meg az eszmegazdagságot, a szónoki styl szépségeit és azt a zengzetes magyarságot melyek, Perls dr.-nak mind megannyi előnyei.

— **Brünn főkántorává** Heller József, volt kaposvári főkántort egyhangulag választották meg. Heller, akinek művész-tehetségéről a pesti zsidó hitközség által kiírt pályázat alkalmával, volt alkalmunk

nekünk is meggyőződni és regisztrálni a sikert amelyet a négy pályázó között kivivott, jövő évi január elsején foglalja el új állását.

— **„Zalai Hirlap“** címen Hoffmann Mór, lapunk egyik jó tollu munkatársa, Nagykanizsán új hetilapot indított meg. A mutatóványszám igen élénken van összeállítva s, ami vidéki lapoknál nem mindennapi, van tartalma.

— **Hymenhir.** Kohn Ármin dr. a szigetvári hitközség szép képzettségű rabbija eljegyezte Fuchs Netti k. a. t. P.-Aranyosról.

— **A „Fővárosi szegény gyermekkertegylet“** f. hó 2-án d. u. 3 órakor szép ünnepség kapcsán 200 védelme alatt álló gyermeket látott el téli ruhaneműekkel. Grosz Sándor dr. egyleti elnök üdvözlővén a nagy számban jelenvolt közönséget, Mayer Ilona vezérovő és Gál Vilma segédvő vezetője alatt a gyermekek ismereteiket produkálták, és jóízűen fogtak az uzsonna és kiosztott czukorkák elfogyasztásához.

— **Ruhakiosztás.** A Kramer Miksa-féle váczikörúti zsidó vendéglőben a törzsvendégek adományából f. hó 1-én, mint minden évben, 20 iskolás gyermeket ruháztak fel tetőtől-talpig téli ruhaneműekkel, ami különösen Fröhlich Ármin érdeme.

— **Az orosházai izr. nőegylet** — mint nekünk írják — a napokban 61 iskolás gyermeket látott el jó meleg téli ruhával és lábbelivel.

Külföldi hírek.

— **Egy nagy község költségvetéséből.** A berlini zsidó hitközség 1886—1888. évi háztartásáról szóló jelentését a napokban adta ki. Érdekesnek tartjuk belőle közölni a következőket: A bevétel ezen hároméves ciklusban 3,487.922.22 márka, míg az előzőben csak 1,757.302.26 márka volt. A kultuszadó 608,708.75 márkára rugott. A kiadások érdekesebb tételei: a három állandó zsinagógára fordított 84,620.90 márka, a szegénygyámoltásra kiadott 109,000 márka, a községi tanintézetek szükséglete 108,000 márka. A hitközség hivatalnokai 90,000 márka fizetést kaptak. Az adófizetők száma: 11.065, kik között 8000 kereskedő, 286 bankár, 378 gyáros, 228 kiskereskedő, 60 börzianer, 252 kézműves, 300 orvos, 178 ügyvéd, 15 művész, 42 tanító, 54 szerkesztő, színész és író, 100 tanácsos és 50 tanár stb. van.

— **London új lordmayerja** ugyanazon héber biblia példány mellett tette le az esküt, mely mind a két zsidó elődjénél már hasonló célra szolgált. A historiai értékű könyv Mocatta Ábrahambnak, a londoni spanyol-portugál hitközség egyik fejének tulajdona s ezelőtt egyik uagybátyjáié, Montefiore Mózesé (sir Montefiore Mózes egyik rokonáié) volt. Sir Isaacnak, megválasztatása után, a tulajdonos nyomban felajánlotta a bibliát, s az ajánlatot az új lordmayer el is fogadta. A londoni zsidó történeti

kiállításnak ez a biblia egyik nevezetessége volt, amelyben első lapján ott van sir Dávid Salamon és sir Benjamin Philips lordmayoroknak jegyzete, hogy installációjuk alkalmával ezen könyvre tették le a hivatalos esküt.

— **Egy jeruzsalemi rabbi özvegye — kolostorban.**

Jeruzsalembe meglepő, szinte hihetetlennek tetsző hírt közlenek. Auerbach Meirnek, a 12 év előtt elhunyt híres jeruzsalemi askenaz-főrabbinak özvegyéről, aki férje halála után három évvel jomkipur előnapján férje sírját látogatni a temetőbe ment s onnan nyomtalanul eltűnt. Mivel a legbuzgóbb kutatások sem vezettek nyomára s köztudomású volt, hogy vagyonát értékpapírokban mindig magával hordta, végre belenyugodtak, hogy rablógyilkosság áldozatává lett. 9 év múltán azt közölte a varsói »Hazefira«, hogy nála két Jeruzsalembe járt nő jelentkezett, akik határozottan azt állítják, hogy Auerbach asszony, a volt jeruzsalemi askenaz-főrabbi özvegye Jeruzsalem közelében egy francia kolostorban van. A hír hihetetlennek látszott s ezért a többi zsidó lap nem is regisztrálta az esetet. Most azonban megbízható forrásból megerősítik a két asszony állítását, s azt is tudatják, hogy a szerenesétlen asszony kiszabadítása iránt Jeruzsalembe megtették a kellő lépéseket. Félő azonban, hogy ez alig vezet sikerre, miért is óhajtanánk, hogy a kiszabadítás munkáját Európából is támogassák.

— **Az új prágai főrabbi,** Ehrenfeld Náthániel dr. ki — mint annak idején megirtuk — származására nézve a második magyar a prágai rabbi székében, 1843-ban született s így még kenyere javát nem ette meg. Kiképezését az akkor még kismártoni rabbi, Hildesheimer Israel dr. által alapított iskolában nyerte, hol a zsidó tanulmányok és talmud mellett a gymnasiumi tantárgyaknak is elég időt szenteltek. Érettségét, és pedig kitűnő eredménnyel, Sopronban tett. Mikor tanítója Berlinbe költözött s ott a rabbiszeminárium alapját megvetette, követte tanítóját és fényes tehetsége mellett szorgalmával itt is egyik legjobb tanulóává lett. A kielii egyetemen dícsérettel nyerte el a tudói fokot. Ezután Havel melletti Brandenburgba, majd Boroszlóba és 25 éves korában Horovitz dr. helyébe Gmesenbe került rabbinak, ahol tizenegyedél évig működött. Ehrenfeldet mint alapos zsidó tudóst és ügyes szónokot ajánlották a prágaiaknak, kikhez volt községei híveinek szeretetét és ragaszkodását is magával vitte.

— **A bécsi hitközségi választások,** melyek m. hó 24-ikén folytak le, a következő eredményt tüntetik fel: A beadott 2282 szavazat közül Klinger Henriket 1978, Hildburghausert 1952, Steiner Miksa drt 1923, Karpeles Mórt 1894, Stein Adolf drt 1805, John Salomont 1644 és Grünfeld József dr. egyetemi magántanárt 1522 szóval választották meg hitközségi előljáróvá; a két utóbbit három, a többieket négy évi időtartamra. Baumgarten Manó 999 és Dub Mór 544 szóval kiesett a

választásra kandidáltak közül, ami különösen Baumgartennal szemben — akinek egyébiránt sok érdeme van a bécsi zsidók hitközségi életében — jelenti az ellenzék győzelmét.

— **Giuseppe Revere** olasz költő és diplomata, hit-sorsosunk, hosszas mellbetegség után m. hó 22-én elhunyt Rómában. Revere 1812-ben született Triesztben s először szülői pályájára, a kereskedelmire adta magát. De csakhamar abbahagyta ezt és a nyelvészet és történelemnek szentelte minden idejét. Alig volt nagykoru, midőn már több történeti művét bocsájtotta közre, köztük a »Drammi storici de Medici« címűt, mely Itálián kívül is fényes nevet szerzett tehetségének. Mint az »Italia irredentának« híve, korán el kellett hagynia szülőföldjét, s Olaszországba ment, ahol csakhamar a legjobb lyrikusok közé küzdötte fel magát. Összegyűjtött költeményei, a »Persone e ombre« és »Solegnie affetti« óriási feltűnést keltettek és szerzőjüknek megszerezték Mazzini barátságát. Az utóbbi időben a konzuli bulletint vezette, ami azonban elég időt engedett neki arra, hogy egy egész sereg bölcsészeti és költői művet írjon. Az olasz király külön kívánatára államköltségen temették el. Temetésén Triest és számos olasz város küldöttségileg képviseltette magát. Az örök város évek óta sem látott olyan fényes temetést, minő az elhunyt költő és államférfié volt.

— **Kitüntetés.** Odesszából írják, hogy Bernstein J. ottani kereskedőt a csár a Wladimir rend III. oszt érdemjelével tüntette ki.

— **A spanyol exkirályné zsidó vendége.** Rotterdamból közlik azt az érdekes hírt, hogy Izabella spanyol exkirálynét a napokban Rotterdamba történt utazása alkalmával Stovis Mózes spanyol konzul fogadta és meghívta magához ebédre. Miután a konzul szigorúan zsidó háztartást visz, nagy haladás konstatalható abban, hogy katolikus Izabellának volt utóda a zsidó ebédet elfogadta.

— **Zsidó községi képviselők Olaszországban.** Olaszországban az imént lefolyt községi képviselőtestületi tagok választása alkalmával, Rómából nyert értesülések szerint következő hitközségeinket választották meg és pedig valamennyit nagy többséggel: Reggio-Emiliában Franchetti R. bárót és Levi Ulrik kommandeurt; Saronneban Weile-Weisz bárót; Parmában Tedeschi mérnököt; Rómában Tagliacosse Angelot, Pacifico cavaliert és Piperno Settimo tanárt; Turinban Levi Sámuel ügyvédet; Velenczében Dina Marco kommandeurt, Treves Albert bárót, Levi Ágost kommandeurt, és Leone Franco ügyvédet; Páduában Levi Cattelant; Mantuában Forti Prosperot; Vareseban Paiz ügyvédet; Nápolyban Soria cavaliert, Ezek a mandátumot mindannyian mint vidéki képviselők nyerték. Sokkal nagyobb a városi képviselők névsora. Milanóban 6-ot választottak meg, köztük Massarani Tulló senatort; Rómában 4-et, köztük Alatri Marcót és Nathan Ernesztót; Anconában 3-at, köztük

az Ottolenghi testvéreket; ép úgy több hitrokonnukat választottak meg Acquiban és 6-ot Velenczében. A zsidó képviselő testületi tagok száma 70-re rug, kik együttvéve 150.000-nél több szavazatot kaptak. A választók bizalmukról szebb bizonyítványt alig adhattak zsidó polgártársaiknak.

— **Egy keresztény báró ajándéka a zsinagógának.** Nekár mellől írják, hogy Münch báró a műhringeni zsinagógának kétezer márka értékű ezüst gyertyatartót ajándékozott.

— **Sonnenthal-ovációk.** A bécsieket Sonnenthalnak legújabb sikere a színművészet terén, a Lear király megalkotása, annyira elragadta, hogy Sonnenthalt, aki zsidó, nemcsak a Burgban, hanem azon kívül is folytonos ovációk tárgyává teszik. Így Károly Lajos főherczeg meghívatta palotájába és Ferdinánd főherczeg jelenlétében, aki egyenesen kremisi állomáshelyéről érkezett Bécsbe, hogy Sonnenthal Learját lássa, a neki szerzett magas élvezetért különös elismerését fejezte ki, azután jó félóraig társalgott vele. Elkérdezte többek közt, hogy Lear tanulmányozása nagy fáradságába került-e és azt állította, hogy Wallenstein alakítása óta egyetlen színpadi alak sem gyakorolt reá olyan mély hatást mint Learja. Csak elsőrangú művész képes Lear szerepének nagy nehézségeivel megbirkózni és igazán örvendetes, hogy a pompás költői művet, olyan jeles alakítás, minő Sonnenthalé, tartósan örzi meg a Burg repertoírján. Ferdinánd főherczeg pedig tudakozódott, hogy mikor kerül színre „Macbet,” melyben Sonnenthalnak újabb kiváló szerepe jutott stb. Sonnenthal a főherczegektől hazatérvén, otthon már sok látogató, üdvözlés és egy egész sereg értékes ajándék várt reá. Bezecny báró, a főintendáns elismerő levelet küldött neki, telve a leghizelgőbb kifejezésekkel, Wolter és Girardi személyesen gratuláltak művésztársuknak. Az an der Wien színház igazgatónöje, Schönerer k. a. aranyfoglalatban négylevelű lóherét küldött neki, hogy „amuletként viselje.” Egy előkelő festő felajánlatta ecsetét, hogy Sonnenthalt mint Leart lefesti. Háziura egy telefon-készülékkel ajánlott fel „királyi bérlőjének,” mely dohányzóeszközüül szolgál. Végül megemlítjük, hogy egy sereg burgszínházi tisztelője az előadás után hazatérő Sonnenthalt megéltjezte s kendőit lobogtatta feléje, míg kocsija eltűnt.

— **Fittyet vet az antiszemitizmusnak.** Nov. hó 28-iki kelettel írják Bécsből, hogy Bécs IX. kerületében a Wrabetz által egybehívott választógyűlésen egy antiszemita választó meginterpellálta a gyűlést egybehívott reichsráthi képviselőt, hogy milyen álláspontot foglal el az antiszemita kérdéssel, különösen pedig a galiczi zsidóknak Bécsbe való bevándorlásával szemben. Wrabetz erre azt válaszolta, hogyha azon kikötéssel, hogy antiszemita elveket valljon, élethossziglanra kínálnák is meg a reichsráthi mandátummal, még akkor is visszautasítaná, mert ő fittyet vet az antiszemitizmusnak. Erre óriási zsvaj keletkezett, amit hamarjában a lepipált antiszemi-

ták inszczeniroztak. Mindazonáltal Wrabetznek nagy többséggel bizalmat szavazták; amivel a gyűlés véget is ért.

— **Az antiszemitizmus a cseh országgyűlésen.** Csehország budgetvitáján a tanügyi költségvetés kapcsán Horn fővikárius, klerikális képviselő kijelentette, hogy ő nem antiszemita; ő, mint egyáltalában a kath. papság nemzeti alapon áll; de azt hiszi, hogy nem árt a zsidóknak, ha azt tanácsolja nekik, hogy soh'se helyezkedjenek azon nemzettel ellenkező álláspontra, mely között élnek, nehogy az antiszemitizmus Csehországban is gyökeret verhessen. Inwald zsidó képviselő erre azt válaszolta, hogy ő hű a cseh nemzethez s nem barátja különállásnak; éppen azért az a meggyőződése, hogy a cseh nép közé az antiszemitizmus soh'sem furakodik be — bárha az künn az istenfélés és jó erkölcsök birodalmában szeretlenül terjeszkedik is.

— **A »Federation of Synagogus«** előjáróságának, — mint Londonból írják — Montague Sámuel 900 font sterlinget ígért, hogy abból egy hitszónok évi fizetését fedezze. A hitszónoknak zsidó-német és angol szónoklatokat kell tartania és pedig minden szombatn kettőt. Talán akad a mi orthod. rabbijaink közt is olyan, aki e szép fizetéssel járó állásra pályáz.

— **Elismerés.** A francia képzőművészetek miniszterének ajánlata folytán — mint Rómából írják — Camondo grófot, Gentilit és Canaglionet a becsületrend commandeurjeivé és lovagjaivá nevezték ki. E három hitsorsosunk képviselte a párisi kiállításon az olasz osztályt. Humbert király hasonló kitüntetésben részesítette őket.

— **Göthenhayban** (Svédország) Beninkes L. özvegye hunyt el a napokban, aki végrendeletileg 40000 koronát hagyományozott szegények közt leendő szétosztásra s azonkívül nagyobb alapítványt tett, hogy belőle a zsidó községi hivatalnokok fizetését javítsák.

— **A golettói bagnó-rabok,** mint tunisi hírek közlik fellázadtak s fegyverrel támadtak felügyelőikre. A bagnó zsidó igazgatójának azonban, ki fegyvereik elé vetette magát, sikerült a zavargókat lefegyverezni.

— **A Saadia-pályázaton,** melyről lapunk más helyén is megemlékezünk, figyelembe veendők a következők: 1) Ama korbéli zsidók általános helyzete, különösen Perzsiában, Saadi gaon gaonatusának földjén, ennek politikai és társadalmi állása, ugyszintén gaon elődjének tevékenysége; 2) Saadi gaon ifju kora, tanítói és művei, melyeket szülőföldjén irt; 3) surai gaonságának ideje, a »rós hágóla«-val David ben Sakkai rabbival való viszálykodásának okai, művei, melyeket a rós hágóla által hivatalából történt elmozdittatása után irt, az okok, melyek folytán a rós hágólónak meg kellett vele békülnie s az ezután haláláig 4702-ig irt művei. Saadia pontosan felsorolt művei tartalmuk szerint 1) halachistákra és 2) vallásbölcseletekre osztandók fel, mely utóbbiak közül különösen az »emunósz vdeósz« és minden a szentírás-

hoz és szefer jeczirahhoz irt commentárjai és vallási kutatásai ismertetendők. Külön tárgyalandók a nyelvészeti és a költészetről irt munkái, továbbá a thóra és legtöbb szentírás általa eszközölt arabs fordításnak és commentárainak jellege, a karaiták ellen készült iratai, versbe szedett pijutimjainak és tiszta héber nyelven fogalmazott imáinak stílusa. A műnek két részre kell osztva lennie: az egyik Saadi életének és munkásságának, a másiknak Saadi életére és műveire vonatkozó feljegyzéseknek és irodalomnak kell hogy szentelve legyen. Az egyszerű tiszta héber nyelven irt munkákat legkésőbb 5651 peszachjáig Finn J. S., vagy Finn B. drhoz kell küldeni Wilnába.

— A »Palestine Exploration Funds«-ban olvassuk, hogy Dávid király sírjának fölfedezése végett az »Ophélen« külön ásásokat fognak végezni.

— Turnu-Magureliből (Románia) írják, hogy ott új zsinagógát építettek, mely, mivel a hitközségi tagok száma csekély, ezeknek áldozatkészsége dacára is Giurgin és Brailában eszközölt gyűjtésekre is szorult. Legszébb a dologban az, hogy az ajándékozók kétharmada keresztény nagykereskedő, akik 20-an 1468·20 frankkal járultak az új zsinagógához, míg 11 zsidó csak 400 frankkal. Bizonyára nagyon szép példája ez a vallási türelemnek, de sietünk megjegyezni azt, hogy a keresztény adományozók nem románok.

— Pétervárról írják, hogy Lew Ossipovitsch Mendelstamm a híres tudós és író, a bibliának orosz nyelvre fordítója, 78 éves korában elhunyt. Életrajzát jövő számunkban közöljük.

— **Elégetett antiszemita irat.** Warsóból írják, hogy oda egy Lutostanski nevű úri ember érkezett, aki »A zsidók és a talmud« című antiszemita iratának itt akart valami nagy vásárt csapni. Beállított még a warsói főkörmányzóhoz is, és előadta, hogy kikeresztelkedett zsidó és »híres talmudtudós.« Mikor azonban a főkörmányzó megtudta, hogy az évek óta elhírhedt Lutostanski őt felültette, amennyiben sem nem zsidó, sem nem »híres talmudtudós«, kapta magát és kiadta a parancsot, hogy a Lutostanski művét elégessék, amit meg is cselekedtek.

(„Az Anker“ élet és járadék biztosító társulat.) Ezen társulat minden biztosítással foglalkozik, mely az ember életére vonatkozik, u. m.: a) biztosítással az ember életére és kiházasítási biztosítással; b) a haláleseti biztosításokkal és viszoni biztosítással a halál esetére teljesített befizetésekért; c) járadék biztosításokkal, nyereséményrész biztosítással. — nyereséményrész osztaléka 1888-ban: túlélési esetekben kifizetésre került biztosítások után a biztosított tőke; 25.066% áru rugott; d) a haláleseti biztosításoknál az évi díj 25%-ra; c) az 1888-ban liquidált társulások

eredménye 6³/₄% a kamatok kamatjával. Részvény tőke és biztosítéki alap 1888. decz. hó 31-én frt 36.471, 934 03. — Az utolsó évi jelentés szerint a biztosítási állomány 1888. decz. 31. frt 173.667,929, 88 tőke és 52,079 40 járadék volt. Kifizetések: halálesetekért 1888. decz. hó 31-éig frt 18.850,886·04, tnlélési esetekben liquidált biztosítások után 1271— 1888 ig frt 45.027, 372·86, összesen frt 61878,258·90

Vezérképviselőség Magyarország részére Budapest, a társulat házában Gizella-tér 6 sz. Anker-udvar.

Pályázat.

A kongresszusi határozatok alapján álló nagyvárad i z r a e l i t a hitközség né üresedésben levő, 1890. évi ápril 1-jére betöltendő, évi **1200 frt** fizetést-, **300 frt** lakbérátalány-, kormányrendeletileg megállapított *anyakönyvvezetői díjak*- s hitközségi szabályrendeletileg megállapított *stola-illetményekkel* javadalmazott **rabbi és anyakönyvvezetői** állomásra ezennel pályázat nyitattik.

A rabbi teendői közé állásabeli kötelezettségein kívül a helybeli *középtanodák összes osztályáiban teljesítendő hitoktatás kötelessége* is tartozik.

Csak bölcsészettudori fokkal s a budapesti rabbiképző-intézet képesítvényével bíró, magyar honosságu pályázók, kik szabatos magyar nyelvű hitszonoklatok és hitoktatás előadására képesek, sziveskedjenek kellően felszerelt kérvényeiket f. évi december 31-ik napjáig alulirt elnökhöz beküldeni.

Probaszónoklat tartására csak a meghívottak bocsájtatnak s az utiköltségek csak a megválasztottak fognak megtéríttetni.

Várad i Mór

jegyző.

Adler Ignác

hitközségi elnök.

Kohn Arnold

gazdag s i r k ő r a k t á r á t

(Váczi körút 14, szemben az Andrásyut torkolatával.)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a s i r k ő á l l í t á s szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezdek a cég jó hírneve.

== Szombaton és ünnepnapon zárva. ==